

UNDERHÅLLS- OCH ÅTGÄRDSPROGRAM

STOCKHOLMS LÄNS MUSEUM 2011 – DNR 2011:066

Loskälvagården, Lohärad hembygdsförening

Loskälvagården, Lohärad hembygdsförening
Lohärad socken
Norrtälje kommun
Uppland
2011

Hedvig Bellberg

SAMMANFATTNING

Hembygdsgårdarna är betydelsefulla förmedlare av lokala byggnadstraditioner. Oavsett ålder, om gårdarna utgörs av en samling byggnader från socknens alla hörn eller står på ursprunglig plats, har de i många fall behållit en ålderdomlig och ursprunglig prägel. I egenskap av tillgänglig plats för allmänheten utgör dessutom hembygdsgårdarna för många en viktig mötesplats och inspirationskälla med tydlig närvaro av historien.

Detta underhålls- och åtgärdsprogram är en ambition att bidra till skapandet av en varaktig grund för Stockholms läns hembygdsgårdars bevarande och fortlevnad. Genom att producera ett effektivt verktyg för underhållet av landskapets hembygdsgårdar, är avsikten att underlätta för framtida insatser och samarbeten. Förhoppningen är också att ökad uppmärksamhet skall leda till ett ökat intresse bland såväl allmänheten som berörda organisationer och myndigheter.

Föreliggande underhålls- och åtgärdsprogram har tagits fram i samarbete mellan Länsmuseet Gävleborg och Gästrike-Hälsinge hembygdsförbund genom finansiering av Landstingets TRU-nämnd (Tillväxt och regional Utveckling). Projektledare inom Stockholms län är Stockholms läns museum och samarbetspartners är Stockholms läns hembygdsförbund och Stockholms läns hembygdsföreningar. Projektet drivs genom finansiering av kulturmiljövårdsbidrag förmedlat av Länsstyrelsen i Stockholms län.

Ansvarig för utformningen av underhålls- och åtgärdsprogrammet är Ulrika Olsson, antikvarie och projektledare vid Länsmuseet Gävleborg och modifieringar för anpassning till Stockholms län har utförts av Lisa Sundström och Hedvig Bellberg, antikvarier vid Stockholms läns museum.

Fältarbetet och slutförandet av programmet samt fotografering har utförts av bebyggelseantikvarien Hedvig Bellberg, Stockholms läns museum. Projektet är påbörjat under 2011 då 10 av Stockholms läns hembygdsgårdar utrustas med var sitt program, med förhoppningen att byggnaderna skall få fortsätta att inspirera och berätta sin historia under en lång tid framöver.

Lisa Sundström & Hedvig Bellberg

Stockholm 2011-09-09

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING

Del 1

1.1	INLEDNING	3
1.1.1	Syfte	3
1.1.2	Omfattning och avgränsningar	3
1.1.3	Revidering och utökning	4
1.1.4	Gällande lagstiftning	5
1.1.5	Fastighetsuppgifter och försäkringar	6
1.1.6	Hembygdsgörelingens målsättning och hembygdsgårdens användning	6
1.2	KÄLLOR	6
1.3	HEMBYGDSGÖRELINGENS HISTORIK	7
1.4	KULTURHISTORISK BETYDELSE	7

Del 2

2.1	BYGGNADSinVENTERING	8
2.1.1	Begrepp och definitioner	8
2.1.2	Situationsplan	8
2.2	BYGGNADSBESKRIVNING	12
2.2.1	Begrepp och definitioner	12
2.2.2	Byggnad 1 Norrgården 2:2	12
2.2.3	Byggnad 2 Visthusboden	13
2.2.4	Byggnad 3 Bränneriet	13
2.2.5	Byggnad 4 Rustkammaren	14
2.2.6	Byggnad 5 Magasinet	14
2.2.7	Byggnad 6 Busskuren	14
2.2.8	Byggnad 7 Ladugården och logen	15

Del 3

3.1	SKADEINVENTERING OCH ÅTGÄRDSFÖRSLAG	16
3.1.1	Begrepp och definitioner	16
3.1.2	Byggnad 1 Norrgården 2:2	17
3.1.3	Byggnad 2 Visthusboden	18
3.1.4	Byggnad 3 Bränneriet	19
3.1.5	Byggnad 4 Rustkammaren	20
3.1.6	Byggnad 5 Magasinet	20
3.1.7	Byggnad 6 Busskuren	21
3.1.8	Byggnad 7 Ladugården och logen	22
3.2	GENOMFÖRANDE	23
3.2.1	Checklista	23
3.2.2	Åtgärdslista	23
3.2.3	Check- och åtgärdslistornas tillämpning	24
3.3	UTFÖRANDE AV ÅTGÄRD	25
3.3.1	Rådgivning	25
3.3.2	Projektering	25
3.3.3	Finansiering	25

1.1 INLEDNING

1.1.1 Syfte

Huvudsyftet med detta underhålls- och åtgärdsprogram är att hembygdsföreningen skall få ett användbart och effektivt verktyg för bevarandet av sina byggnader. Med programmet blir det lätt att överblicka, planera och kostnadsberäkna kommande vård och underhåll och genom dokumentationen av utförda arbeten skapas ett värdefullt referensmaterial för framtiden.

Underhålls- och åtgärdsprogrammet skall användas för årlig kontroll enligt medföljande checklista för att kartlägga eventuella skador och underhållsbehov. När åtgärd av en skada eller normalt underhåll bedömts krävas noteras detta i programmets åtgärdslista. På detta sätt sammanställs byggnadernas behov lättöverskådligt och planeringen av arbetet kan göras. Syftet med programmet är således också att skapa utrymme för genomtänkta åtgärder med lämpliga material och metoder, i samarbete med kunniga hantverkare och antikvariska myndigheter.

Ett tredje syfte är att uppmärksamma hembygdsgårdarna och bidra till att skapa en varaktig grund för deras fortlevnad.

Tillämpningen av underhålls- och åtgärdsprogrammet kan bildligt talat jämföras med en trestegsraket. I ett första steg framställs ett program för den specifika hembygdsgården av Stockholms läns museum. I detta ingår en skadeinventering med tillhörande åtgärdsförslag. I nästa steg används programmet för kontinuerliga kontroller av hembygdsgårdens byggnader, vilka ligger till grund för planeringen av framtida åtgärder. Detta arbete utförs av hembygdsföreningen. Det tredje och sista steget är utförandet av åtgärderna. Detta görs av anlitade hantverkare eller av hembygdsföreningen själv.

Skadeinventeringen som utförs av läns museet, är en engångsinsats med avsikt att fungera som utgångspunkt för föreningens fortsatta arbete på egen hand. Programmet skall även fungera som referensmaterial vid myndighetskontakter samt upplysa om gällande lagstiftning med mera. Det är väsentligt att programmet behåller sin ursprungliga struktur för att förbli begränsat och lättanvänt. Av den anledningen skall inte dokument infogas som inte är av betydelse för programmet.

Ett exemplar av underhålls- och åtgärdsprogrammet skall finnas hos Stockholms läns museum, Stockholms läns hembygdsförbund, aktuell kommun samt Länsstyrelsen i Stockholms län. Detta för att öka medvetenheten om hembygdsgårdarnas behov samt underlätta kommunikationen och tillhandahålla ett väl genomarbetat underlag för beslut.

1.1.2 Omfattning och avgränsningar

Underhålls- och åtgärdsprogrammet är avsett att tillämpas på hembygdsgårdens byggnader och deras fasta inredning. Lösa inventarier och tillhörande mark berörs därför inte av programmet. Samtliga byggnader som tillhör hembygdsföreningen vid besiktningstillfället ingår liksom tillkomna byggnader vid framtida revideringar.

Programmet inriktar sig på skador och behov av teknisk art och utelämnar därför närmare studier av kultur- och stilhistorik. Programmet är också direkt kopplat till en specifik

hembygdsgård och ställs inte i relation till andra hembygdsgårdar. Närmare analyser av byggnadernas ålder, historia och tidigare utseende utelämnas likaså.

Besiktningen av byggnaderna görs okulärt, vilket gör att dolda konstruktioner såsom panelklätt timmer, inbyggda takkonstruktioner och dolda installationer inte redovisas. Detta kräver omfattande undersökningar och görs i samband med eventuella åtgärder. Reservation för framtida skador måste således lämnas, liksom framtida naturligt slitage som inte redovisas. Med hjälp av *Checklistan* skall dock föreningen själv kunna upptäcka skador och behov innan akuta åtgärder blir nödvändiga. Återkommande revideringar av programmet krävs likaså för att programmet skall förbli aktuellt. Plan för revidering presenteras under kapitel 1.1.3.

Underhålls- och åtgärdsprogrammet skall inte fungera som underlag för projektering av planerade arbeten. Avsikten är att programmet skall användas för att upptäcka skador och behov vilka därefter projekteras och åtgärdas. Åtgärdsförslagen i skadeinventeringen skall tolkas som direktiv vilka kräver ytterligare undersökningar när arbetet väl skall utföras. Dessa avgränsningar måste finnas då programmet skall förbli aktuellt över en längre tid. Skador och behov förändras med tiden och kan därför kräva olika åtgärder beroende på när arbetet utförs. Av den anledningen måste alla arbeten föregås av en projektering med en undersökning av den aktuella skadan och förslag på vidare åtgärder.

1.1.3 Revidering och utökning

För att hålla underhålls- och åtgärdsprogrammet aktuellt under lång tid måste återkommande revideringar göras. Revidering av enskilda delar av programmet skall göras då betydande förändringar skett. Exempel på sådana förändringar kan vara tillkomsten av ytterligare en byggnad, avförandet av en befintlig byggnad genom brand eller försäljning, ombyggnad, nya funktioner i byggnaderna, förändringar i gällande lagtexter, förändringar i hembygdsföreningens användning och målsättning med mera.

Om inga betydande förändringar sker skall underhålls- och åtgärdsprogrammet revideras av en antikvarie eller någon med antikvarisk kompetens vart 10:e år. Revideringen omfattar då i huvudsak programmets del 3 med dess skadeinventering och tillhörande åtgärdsförslag. Övriga delar av programmet skall studeras och uppdateras i de avseenden som kräver det. Avsikten är dock inte att programmet skall arbetas om, utan fortsätta att fungera i sin grundutformning med nödvändiga förändringar. Ifyllda check- och åtgärdslistor skall behållas som referensmaterial vid framtida arbetsinsatser.

Om en utökning av programmet blir aktuell skall de nytillkomna delarna följa programmets grundstruktur. I samband med detta bör Stockholms läns museum eller annan antikvarisk expertis kontaktas för att hjälpa till med byggnadsinventeringen och byggnadsbeskrivningen, samt eventuell skadeinventering med tillhörande åtgärdsförslag.

När en revidering är genomförd skall följande tabell fyllas i med *Datum, Revideringen eller utökningens omfattning* samt signeras av *Ansvarig*. Kopior av de sidor revideringen omfattar skall sedan skickas till Stockholms läns museum, Stockholms läns hembygdsförbund, aktuell kommun samt Länsstyrelsen i Stockholms län.

Datum	Revidering eller utökning omfattar	Ansvarig

1.1.4 Gällande lagstiftning

En mängd lagar och förordningar reglerar Sveriges bebyggelse och dess omkringliggande marker. I lagarna ryms även bestämmelser för kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer eller områden. Lagar och förordningar som är av vikt att känna till för hembygdsföreningarnas verksamhet följer nedan.

Plan- och bygglagen

All befintlig bebyggelse i Sverige berörs av *Plan- och bygglagen*, PBL, som regleras av kommunernas byggnadsnämnder. För en rad byggåtgärder krävs särskilt tillstånd, bygglov, som omfattar lokalisering, yttre utformning och användning. Tekniska egenskaper som inte kräver bygglov behandlas i samband med en bygganmälan. Det är viktigt att undersöka om bygglov eller bygganmälan behöver göras, varför kommunen bör kontaktas vid åtgärder på eller förändringar av en byggnad.

I PBL's 8 kap. *Krav på byggnader m.m.* finns flera paragrafer som bland annat behandlar äldre kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Normalt berörs hembygdsgårdarna alltid av 13§ såsom kulturhistoriskt särskilt värdefulla, men givetvis även av de övriga.

13§ En byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas.

14§ Ett byggnadsverk ska hållas i vårdat skick och underhållas så att dess utformning och de tekniska egenskaper som avses i 4§ i huvudsak bevaras. Underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och byggnadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt. Om byggnadsverket är särskilt värdefullt från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt, ska det underhållas så att de särskilda värdena bevaras.

17§ Ändringar av en byggnad skall utföras varsamt så att hänsyn tas till byggnadens karaktärsdrag och tar tillvara byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden.

Lag om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk m.m.

I andra kapitlet i *Lagen om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk m.m.*, BVL, behandlas nio tekniska egenskapskrav. Dessa gäller byggnader som ska uppföras eller befintlig bebyggelse som ska ändras. Bland kraven ryms bl.a. *bärförmåga, stadga och beständighet och lämplighet för avsett ändamål*. Som andra punkt finns *säkerhet i händelse av brand*. Punkten rymmer allt från utrymningssäkerhet och skydd mot brands uppkomst till skydd mot brandspridning mellan byggnader och räddningspersonalens säkerhet. De tekniska

egenskapskraven skall iakttas med beaktande av de varsamhetskrav som finns i 8 kap. PBL. Detta innebär att för äldre kulturhistorisk värdefull bebyggelse ska kraven uppfyllas men det kan ske med hänsyn till kraven på varsamhet.

Kulturminneslagen

I *Kulturminneslagen*, KML, finns bestämmelser om ortnamn, fornminnen, byggnadsminnen, kyrkor samt om utförsel och återlämnandet av kulturföremål. Det är länsstyrelsen som har tillsyn över kulturminnesvården i länet medan Riksantikvarieämbetet har överinseende över kulturminnesvården i landet.

I 3 kap. behandlas byggnadsminnen:

1§ En byggnad som är synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde eller som ingår i ett kulturhistoriskt synnerligen märkligt bebyggelseområde får förklaras som byggnadsminne av länsstyrelsen. Bestämmelserna om byggnadsminnen enligt detta kapitel får också tillämpas på park, trädgård eller annan anläggning av kulturhistoriskt värde.

I samband med byggnadsminnesförklaringen upprättar länsstyrelsen skyddsbestämmelser för att ange på vilket sätt byggnaden ska vårdas och underhållas samt i vilka avseenden den inte får ändras.

1.1.5 Fastighetsuppgifter och försäkringar

Fastigheten betecknas Norrgården 2:2 och ligger i Lohärad socken i Norrtälje kommun. Gården omfattas av hembygdsförsäkring, där huvudbyggnaden är försäkrad i kategori 1 och visthusboden, bränneriet, magasinet, rustkammaren samt ladugården och logen är försäkrade i kategori 2.

1.1.6 Hembygdsföreningens målsättning och hembygdsgårdens användning

Centrala aktiviteter i föreningen under maj till oktober är Valborgsmässoelden, en tvådagars loppmarknad med hantverksutställning med trä och textil. De senaste åren har smide och konst stått i centrum. På midsommardagen och under vissa sommarkvällar hålls gudstjänst med lokala förmågor, spelmansstämma hålls i augusti, höstfest med mustning av äpplen och sillmåltid förekommer också, samt "husförhör" hålls med en kyrkoherde emeritus. Visning av byggnaderna sker också på beställning.

Revision av målsättningar för föreningen tas upp i samband med byggnadsvårdplanen.

1.2 KÄLLOR

- Allmänna uppgifter om hembygdsföreningen har hämtats ur föreningens informationsblad *Loskälvagården, Lohärad hembygdsförening*, samt har erhållits av föreningen genom Per Olof Johansson (kapitel 1.3, 2.1.2).
- Situationsplan har ritats upp av Hedvig Bellberg (kapitel 2.1.2).
- Uppgifter om hembygdsföreningens fastigheter, försäkringar samt föreningens användning av och målsättning med hembygdsgården är sammanställda av hembygdsföreningen genom Per Olof Johansson (kapitel 1.1.5, 1.1.6).

- Samtliga bilder är tagna av Hedvig Bellberg, Stockholms läns museum under 2011 och finns registrerade i museets arkiv (kapitel 2.1.2 samt försättsblad).

1.3 HEMBYGDSFÖRENINGENS HISTORIK

Mangårdsbyggnaden är uppförd på 1840-talet. Den är i två fulla våningar med en oinredd vindsvåning däröver. Föreningen övertog gården av allmänna arvsfonden 1994, efter några års dialog med myndigheten. En otrolig auktion hölls på all inredning pingstdagen 1991. Fram till dess innehades gården av två ogifta systrar, Linnea och Märta Ericsson, och genom åren hade ingenting slängts. Mangårdsbyggnaden är inte mycket förändrad. "Jäntera" bodde i kök och kammare från ca 1940-50-tal fram till sin död 1982 respektive 1990. Det ursprungliga köket finns kvar i husets andra ände. Föreningen erhöll gården tillsammans med magasin, ladugård, visthusbod, bränneri och källare. Marken är på ungefär 2 hektar.

Namnet Loskälva sägs bl.a. ha betydelsen utsiktstorn i den ljusa trakten, sammansatt av lo för ljus, jämför *Oslo*, och skälva för hylla, betänk exempelvis engelskans *shelf*. (Byar i Lohärad, Loskälva, Ove Andersson).

1.4 KULTURHISTORISK BETYDELSE

Hembygdsrörelsen har en viktig historia i det moderna svenska samhället. Som en motvikt till det växande industrisamhället började intresset för den traditionella allmogekulturen att växa sig stark under slutet av 1800-talet. Friluftsmuseer skapades med Skansen i spetsen och på landsbygden startades de hembygdsföreningar som i förlängningen skulle bilda Samfundet för hembygdsvård 1916. Den stora uppgiften då var att rädda allmogens byggnader och föremål vilket resulterat i stora samlingar med omfattande kulturvärden runt om i landet. Det medvetna insamlandet från hemsocknen har medfört att det idag finns byggnader, föremål och arkiv hos hembygdsföreningarna med mycket stora värden för den lokala historien. I ett nationellt perspektiv utgör de också en viktig grund för jämförelser, kartläggning och forskning. Med sin goda tillgänglighet utgör de populära platser för midsommarfirande, skolbesök, marknader och andra arrangemang, och som förmedlare av lokala byggnadstraditioner en kunskaps- och inspirationskälla för allmänheten.

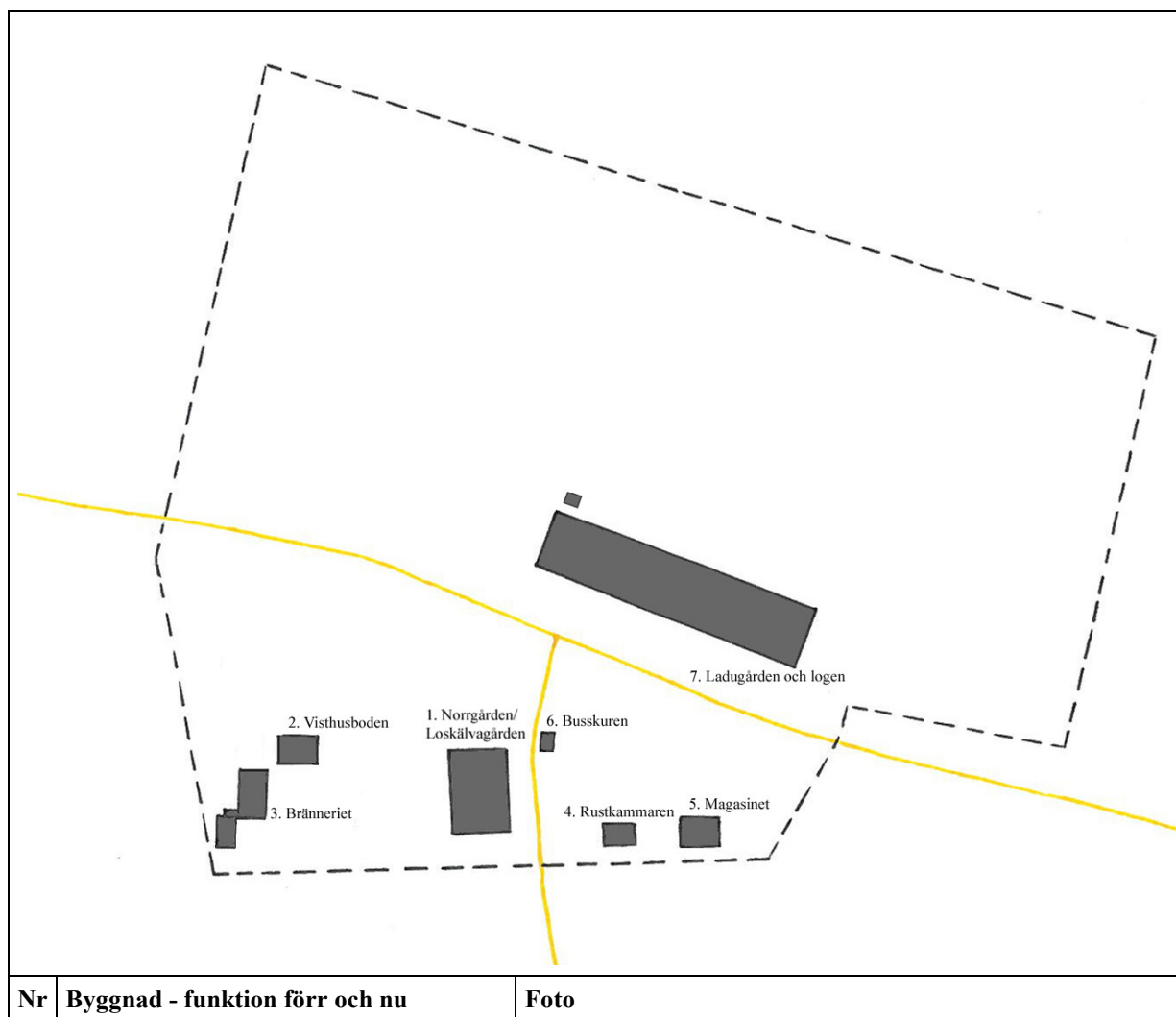
Loskälvagården är belägen i en lantlig miljö med utbredda åkermarker som kringgärdar platsen. Byggnaderna har en ålderdomlig karaktär och är uppförda från 16-1900-talet. De är i ett mycket gott skick och oförvanskade till sitt uttryck. Vissa senare tillägg, såsom bl.a. ett 1900-talskök i boningshuset, är en årsring som extra tydligt speglar de sista brukarnas liv på gården.

2.1 BYGGNADSINVENTERING

2.1.1 Begrepp och definitioner

Byggnadsinventeringen redovisar översiktligt vilka byggnader som finns inom hembygdsgården. Situationsplanen visar byggnadernas placering och orientering enligt väderstrecken med norr uppåt i bild. Benämningen av byggnaderna är desamma som allmänt brukas inom hembygdsföreningen. Byggnader ägda av föreningen men placerade utanför hembygdsgården redovisas i text och bild och om möjligt även i situationsplanen.

2.1.2 Situationsplan

1	NORRGÅRDEN 2:2 Byggnaden är uppförd åren 1844-46. Denna är den nya mangårdsbyggnaden på platsen. Den äldre revs 1903. Tidigare hade gården en kvadratisk gårdsplan.	
2	VISTHUSBODEN Byggnaden är från 1600-talet och traktens äldsta träbyggnad.	
3	BRÄNNERIET Både visthusboden och bränneriet står kvar från den gamla kringbyggda gården från tiden före 1855 och laga skiftet.	

4	RUSTKAMMAREN Kammaren är från 1775, och flyttad till platsen från Berga 1997.	
5	MAGASINET Det, även kallat, <i>gamla</i> magasinet är från 1904-5. Magasinet inrymmer bl.a. utrustning för linberedning och andra inventarier.	
6	BUSSKUREN Kuren är en f.d. tombolabod och posthus, och kommer från en festplats på Malmen.	

7	LADUGÅRDEN OCH LOGEN Ladugården är från 1904-5 och logen från 1960-talet. Gamla hönshuset är numera föreningsarkiv. Det finns även en snickarbod i anslutning till ladugården. På logen hålls bl.a. loppmarknader. Bakom ladan, i det nordvästra hörnet, står ett litet avtråde med tälttak flyttat till gården från Sylta 1997.	
---	--	--

2.2 BYGGNADSBESKRIVNING

2.2.1 Begrepp och definitioner

Byggnadsbeskrivningen är uppdelad under sju rubriker med syfte att ge kunskap om byggnadens olika delar med avseende på material, uppbyggnad och funktion för den följande skadeinventeringen.

<i>Plan</i>	beskriver byggnadens planlösning.
<i>Konstruktion</i>	omfattar byggnadens bärande delar såsom grund, stomme, bjälklag, takkonstruktion och murstock.
<i>Exteriör</i>	omfattar byggnadens utvändiga delar såsom tak, vindskivor, panel, fönster, dörrar, förstukvist med mera.
<i>Interiör</i>	omfattar byggnadens fast inredda delar såsom golv, tak, lister, fönster, dörrar, trappor, eldstäder, tapeter, väggmåleri med mera.
<i>Installationer</i>	omfattar byggnadens fasta installationer såsom el, värme, vatten och avlopp men även säkerhetsinstallationer som brand- och inbrottsskydd.
<i>Klimat</i>	beskriver ventilationen i byggnaden samt dess eventuella klimatreglerande utrustning utöver värmesystemet.
<i>Tillgänglighet</i>	berättar om eventuella hinder för rörelsehindrade och synskadade att komma in i byggnaden.

2.2.2 Byggnad 1 Norrgården/Loskälvagården

	Beskrivning
Plan	Salsbyggnad med sexdelad bostadsplan i två våningar samt vind
Konstruktion	Sandbotten med kolstubb i grund, en grundsten hög grund, murad, innergolv dikt mot mark, liggtimmerkonstruktion, fasad klädd med stående locklistpanel, två murstockar, åstak, sadeltak
Exteriör	Ljust gröna fasader, två-lufts-fönster med tre rutor vardera, röda fönsterbågar, vita karmar, sadeltak med tvåkupigt tegel och tegelnock, trävindskivor och vindskivebeslag, två murstockar, ljust kalkade skorstenpipor, plåthänggrännor och stuprör, rött dörrpar vid tambur med målade fönsterglas både i dörrar och fönster i övrigt, plåtklätt tak över tambur
Interiör	Åt väster utskjutande tambur med färgade fönster- och dörrglas, äldre kök mot söder, samt kammare i sydöst, 1900-talskök mot norr samt kammare i nordöst, mot öster salen. Trägolv och i 1900-talsdel mot norr plast/korkmatta. Tapetserade- resp. pärlspontade väggar nere. Tapetserade- resp. öppna timmerväggar uppe. Målade trätak. I salen takbård. Äldre breda spegeldörrar, förutom mot kök och kammare i norr nere. Vinden till största delen oinredd, två utrymmen delvis tapetserade, bräddinnertak, ryggås, sidoåsar
Installationer	El, vatten
Klimat	Ouppvärmt, el-element i 1900-talsdelen mot norr. Igenmurade rökgångar
Tillgänglighet	Tre stentrappsteg med ramp i trä till entrévåningen från entré i väster

2.2.3 Byggnad 2 Visthusboden

	Beskrivning
Plan	Enplansbyggnad, visthus mot öster, redskapsbod mot väster, mot gavel i väster torrdass (prevete)
Konstruktion	Grundhörnstenar samt iplockad kallmursgrund, liggtimmerkonstruktion, utskjutande knutskallar, åstak, sadeltak
Exteriör	Rödfärgad fasad mot söder, övrig fasad ofärgad, utskjutande ”minisvale” under taknock mot norr, trätaknock, trävindskivor samt vindskivebeslag, enkupigt tegel, trätaknock, bräddörrar
Interiör	Timmerväggar, trägolv, bräddinnertak, ryggås, sidoåsar
Installationer	El för belysning
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Höga trösklar upp till golv

2.2.4 Byggnad 3 Bränneriet

	Beskrivning
Plan	Enplansbyggnad samt delvis vind, bränneri med jordkällare i söder och vedbod i norr, tidigare portlider
Konstruktion	Hörnstenar, liggtimmerkonstruktion, följare, utskjutande knutskallar, bräddväggar i vedbod, murstock, åstak, sadeltak
Exteriör	Rödfärgat liggtimmer samt locklist/bräddpanelat timmer kring vedbod resp. bränneriets sydsida, sadeltak, tvåkupigt tegel, enkupigt över jordkällaren, trätaknock, trävindskivor samt vindskivebeslag, murad slaggstensskorsten, blyspröjsat två-luftsönster med 16 små rutor i vardera luft, gula bågar och röda karmar, bräddörrar, gulmålad resp. rödmålad, luckor, röda
Interiör	Jordgolv i nuläget, bräddgolv i vedboden, timmerväggar, gjutet betongvalv i jordkällaren, åsar, bräddinnertak
Installationer	El i vedboden
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Hög tröskel upp till golv

2.2.5 Byggnad 4 Rustkammaren

	Beskrivning
Plan	Enplansbyggnad med ett rum
Konstruktion	Hörnstensgrund, liggtimmer, sadeltak
Exteriör	Rödfärgade stående locklistfasadbrädor, vita knutar, ett en-luftsönster med fyra rutor, vita bågar och vita karmar mot norr, trätaknock, vita trävindskivor och vindskivebeslag, spåntak av asp, sadeltak, kvadratiska åsar, bräddörr
Interiör	Brädgolv, timmerväggar, bräddinnertak, papp
Installationer	Nej
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Ett steg upp till golv

2.2.6 Byggnad 5 Magasinet

	Beskrivning
Plan	Tvåplansbyggnad med öppen planlösning
Konstruktion	Hörnstensgrund, liggtimmer, åstak, sadeltak
Exteriör	Rödfärgade stående fasadbrädor, gul dörr samt lucka, tvåkupigt tegel, tegeltaknock, trävindskivor samt vindskivebeslag
Interiör	Liggtimmer, trappa mellan våningarna i sydvästra hörnet, två små luckor på den norra väggen nere, en lucka i den västra väggen uppe
Installationer	Nej
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Stentrappa med 4 trappsteg utvändigt

2.2.7 Byggnad 6 Busskuren

	Beskrivning
Plan	Enkelt skjul
Konstruktion	Enplansskjul med brädstomme och pulpettak
Exteriör	Rödmålat skjul med locklist, två-luftsönster åt väster med tre rutor i vardera luft och ett litet en-luftsönster åt öster med sex rutor, eternitlagd pulpettak, trävindskivor
Interiör	Skivklädda väggar och brädgolv
Installationer	Nej
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Från dikesren, men ok

2.2.8 Byggnad 7 Ladugården och logen

	Beskrivning
Plan	Ladugård mot väster samt en snickarbod, loge i väster samt mot mitten i övre plan, vagnslider, sädesmagasin i två plan mot öster
Konstruktion	Ladugården murad till första våningen, resterande byggnad i stående fasadbrädor. Plåttak, samt i ladugårdsdelens södra takfall tegeltak, takstol delvis svensk takstol med bindbjälkar
Exteriör	Kalkad mur, rödfärgade fasader, tvåkupigt tegel, veckad plåt, en-lufts-, och två-lufts-fönster med en, tre och nio rutor vardera, vita eller gröna bågar, gröna, eller vita delvis ornamenterade karmar, svarta bräddörrar, gröna trädörrar
Interiör	Gjutet golv samt tegelgolv i spiltor i ladugården, gjutna väggar, träspiltor, brädgolv i övriga byggnaden, brädväggar, delvis brädinnertak samt spån, delvis papp samt plåt
Installationer	El, vatten
Klimat	Ouppvärmt med undantag för arkivet där el-element står på
Tillgänglighet	Ganska god via gällbron, via portarna till logen samt via ingång till ladugården

3.1 SKADEINVENTERING OCH ÅTGÄRDSFÖRSLAG

3.1.1 Begrepp och definitioner

Skadeinventeringen är utförd genom okulär besiktning av Stockholms läns museum med hjälp av *Checklistan*. Inventeringen är översiktlig och baseras på byggnadernas tillstånd vid besiktningstillfället. Avsikten är att skadeinventeringen skall ge en god överblick av byggnadernas tillstånd vid inventeringstillfället samt fungera som referensmaterial vid föreningens framtida kontroller. Skador till följd av naturligt slitage kommer att uppstå med tiden och kan av den anledningen inte redovisas i inventeringen. Avsikten är dock att dessa skall upptäckas i föreningens fortsatta användning av detta program.

Åtgärdsförslagen är kortfattade och skall främst ses som direktiv, inte som kompletta underlag för åtgärd. Varje åtgärd måste föregås av en ordentlig undersökning och åtgärdsbeskrivning, annars är risken att dolda skador inte uppmärksammas. I åtgärdsbeskrivningen ska även material och metoder framgå så att dessa blir de bäst lämpade för den aktuella byggnaden. En del åtgärder bör ske i samarbete med en antikvarie. Mindre skador såsom spruckna glasrutor, enstaka saknade panelbrädor, löst sittande trappsteg och liknande kan dock åtgärdas enligt åtgärdsförslaget. För byggnadsdelar som bedöms ha en mer omfattande skadebild än vad som är möjligt att iakttä okulärt kan också ytterligare undersökningar föreslås.

Till skillnad från byggnadsbeskrivningens uppdelning av byggnaden i sju rubriker under kapitel 2.2.1, utgår skadeinventeringen från endast fyra. Under rubriken *Övrigt* ingår här *Installationer*, *Klimat* och *Tillgänglighet*. Byggnadsbeskrivningens *Plan* utelämnas då detta är en beskrivning av byggnadens planlösning och inte en byggnadsdel. Rubrikerna *Konstruktion*, *Exteriör* och *Interiör* motsvarar rubrikerna i byggnadsbeskrivningen. Skadeinventeringens rubriker motsvarar i stort check- och åtgärdslistornas rubriker.

<i>Byggnadsdel</i>	berättar vilken del av byggnaden som avses under respektive rubrik. Motsvarande begrepp finns både i check- och åtgärdslistan.
<i>Kondition</i>	beskriver vilket skick aktuell byggnadsdel befinner sig i. Här redovisas såväl normalt slitage som direkta skador.
<i>Åtgärd</i>	berättar vilket ingrepp som är aktuellt för att åtgärda eventuell skada, alternativt normalt underhåll. Motsvarande begrepp finns både i check- och åtgärdslistan.
<i>Prioritet</i>	berättar hur angelägen åtgärden är. Motsvarande begrepp finns i åtgärdslistan.

Prioritet 1 avser akut åtgärd.

Prioritet 2 avser åtgärd inom 1-3 år.

Prioritet 3 avser åtgärd inom 3-5 år.

Prioritet Å avser återkommande årlig kontroll eller åtgärd.

3.1.2 Byggnad 1 Norrgården/Loskälvagården

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion	Stengrund vid entrén i väst, yttre norra och södra hörnet fasad	Grunden ligger utanför vägglivet och orsakar skador på fasaden	Håll under uppsikt så att inte vatten tränger inåt i fasaden. Åtgärda möjligen med utåtlutande plåtbleck	2
Exteriör	Fönster	Kondition oftast ok	Kittas (med linoljekitt) och målas utvändigt	2
	Fasad	Kondition oftast ok	Fortsatta måleriarbeten nästa säsong	2
	Fasadbleck mot stengrund, norrfasaden	Bleck lutar inåt fasad och vatten riskerar tränga in i fasaden	Försök ändra lutning, genom att banka till blecket, så att det lutar neråt, utåt	1
	Vindskiva västfasaden, södra hörnet	Färgen flagnar	Skrapas och målas	2
Interiör	Övre sidoåsar, både östlig och västlig	Skadedjursangrepp, troligtvis strimmig trägnagare	Kontakta förslagsvis skadedjurbekämpningsfirma	1
	Trasmattor och tyngre textilier	Drar till sig fukt, särskilt underifrån	Viks ihop under vintersäsong	Å
	Entrégolv innanför dörren	Skada i golvet under tamburmattan	Gör en lagning med passande virke	1-2
	Fönster	Kondition oftast ok	Målas invändigt (med linoljefärg)	2
	Taket i salen	Färgen flagnar	Målas varsamt om så att inte kantbården skadas	2
	Tapeter i biblioteket	Släppt från bakgrund	Rådfråga konservator om vidare skador uppstår	3
Övrigt	Staket runt fastigheten	Mossa och lavar har fått fäste	Skrapas och målas, så håller träet bättre från rötangrepp	Å

3.1.3 Byggnad 2 Visthusboden

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion	Taknock	Rötskadad och mossangripen	Ses över och byts sedermera ut	2
Exteriör	Tegel, takfall mot söder	Frostsprängda pannor, bl.a. nedersta raden, 5e pannan från höger	Byt ut trasiga pannor mot samma enkupiga tegel	1
	Tegel, takfall mot norr	Frostsprängda pannor i nedersta raderna mot väster samt håligheter mellan pannor i nedersta raderna mot mitten	Byts ut och läggs till rätta	1
	Vindskivor	Rötskadade och mossangripna	Ses över och byts sedermera ut	2
	Östfasaden	Splintskadat timmer högt upp på vägg	Se över och gör ilusning alt. halvsulning i välliknande timmer	2
	Norrfasaden	Splintskadat timmer mitt på vägg och i syll mot mitten samt kring bål mot vänster på vägg	Se över och skär rent och ilusa alt. halvsula med välliknande timmer	2
	Fasaden mot norr undersida läkt utvändigt	Mossangripen och rötskadad splint	Tvätta bort mossor, se efter rötskadad splint	1-2
	Vegetation mot norr och väster	Nässlor och växter mot fasad	Hålls efter och slås bort grundligt i slutet av juli då växtkraften avtar	Å
Interiör	Torrdass	Trasmatta på golvet	Tas bort under vintern	Å
	Innertak och näver i redskapsboden	Till synes skadade i båda takfall	Ses över	2
Övrigt		Ok		

3.1.4 Byggnad 3 Bränneriet

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion	Skorsten	Stenarna i oordning	Muras upp ordentligt, med Kh-bruk (hydrauliskt kalkbruk)	1-2
	Murstock	Se över sydsidan om murstock invid tak invändigt, hållighet finns där regn och snö kan ta sig ner	Se över och åtgärda blecken i samband med uppmurande av skorsten	1
Exteriör	Östfasaden	Bålens knutskalle sydöstra hörnet skadad, bränneriväggen splintskadad	Se över och gör ex.vis knutlådor eller mindre knuttak som konserverande åtgärd	2
	Fönsterlucka västfasaden	Fäste för gångjärn vänster sida samt 3 av 4 lister borta	Återställs i stiltroget utseende och material	2
	Fönster på norrfasaden källarnedgången	Sämre kitt	Kittas (med linoljekitt)	2
	Vindskiva vid norrfasaden källarnedgången	Mossangripen	Skrapas och rengörs	2
	Tak och vindskivor jordkällaren	Sämre kondition med mossangrepp och röta	Taket läggs om (arbete pågår), vindskivor byts ut	1-2
	Vegetation mot västfasaden	Sly finns på västsidan	Hålls efter och slås bort grundligt i slutet av juli då växtkraften avtar	Å
	Sydfasaden bränneriet	Panel rötskadad och mossangripen nertill	Illa skadade panelbrädor byts ut mot välliknande nya brädor, resterande rengörs och slammas	2
	Norrfasaden	Röta i panel mitt på fasaden, röta i knutlåda nertill nordöstra hörnet, nordvästra hörnet satt sig	Se över panelen på norrfasaden och byt ut panelbrädor med omfattande skador, gräv ut vid nordvästra hörnet och lägg in hörnsten	1-2
	Vegetation på sydsidan	Trädgrenar hänger över taket vid sydsidan	Trädet beskärs, taket sopas och rengörs	Å
Övrigt		Ok		

3.1.5 Byggnad 4 Rustkammaren

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion		Ok		
Exteriör	Vegetation	Mindre trädgrenar över tak och växtlighet runt hus	Beskärs och slås	Å
Interiör	Golv	Smuts	Hålls efter och städas	Å
	Fönster norr	Sämrre kondition på fönsterkarm	Hålls efter och städas så inte skadeinsekter och väta får fäste	Å
	Vegetation	Skott tränger upp genom golv	Slås ner	Å
Övrigt		Ok		

3.1.6 Byggnad 5 Magasinet

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion		Ok		
Exteriör	Vindskivor	Trasiga	Ses över och byts sedermera ut	1-2
	Östfasaden	Fasadbräda släppt i nederkant	Spika fast fasadbräda som släppt nertill	1
	Vegetation mot syd- resp. östfasaden	Sly och buskage nära husfasaderna	Beskärs och slås	Å
Interiör	Väggdrev	Släppt inåt på västväggen	Drevas tillbaka	3
	Norrväggen nere	Litet skadedjursangrepp till vänster om den högra luckan, troligtvis strimmig trägnagare	Kontakta förslagsvis skadedjurbekämpningsfirma	1
	Sidoåsarna, norra och södra	Skadedjursangrepp, troligtvis strimmig trägnagare, i åsarna, mot öster i byggnaden	Kontakta förslagsvis skadedjurbekämpningsfirma	1
Övrigt	Inventarier	Skadedjursangrepp i spark nedervåning	Kontakta förslagsvis skadedjurbekämpningsfirma	1

3.1.7 Byggnad 6 Busskuren

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion		Ok		
Exteriör	Sydfasaden	Skadad nertill i mitten	Skarvas	2-3
	Vindskivor norr resp. söder	Trasiga	Ses över och byts sedermera ut	2-3
	Östfasaden	Röta nertill	Ses över och skarvas	2-3
	Taket	Eterniten trasig i nordöstra hörnet	Ses över och lagas, handskas varsamt med eterniten	2-3
	Vegetation	Sly runt om huset	Hålls nere	Å
Interiör	Fönster mot öster	Fönsterglasets utslaget	Sätt i skiva för fönsteröppningen inför vintern	1
Övrigt		Ok		

3.1.8 Byggnad 7 Ladugården och logen

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion		Ok		
Exteriör	Fönster norrfasaden	Fönster i sämre kondition	Fönster målas och kittas (det västra fönstret är utbytt)	2
	Dörr i norrfasaden	Dörr till ladugården har håligheter i mitten	Lagas	2
	Norrfasaden	Bruk har släppt	Kalkas om med Kh-bruk (hydrauliskt kalkbruk)	2
	Sydfasaden	Rappningen har släppt	Rappas och kalkas om med Kh-bruk (hydrauliskt kalkbruk)	2
	Vegetation	Nässlor och annan sly längs norrfasaden (samt övriga fasader)	Håll undan växter från väggen	Å
Interiör	Vagnslidret	Skadedjursangrepp i takbjälkar och inventarier, troligtvis strimmig trägnagare	Kontakta förslagsvis skadedjurbekämpningsfirma	1
	Sädesmagasinet	Större hål i norrväggen där fåglar kan flyga in	Sätts igen, ex.vis med nät	1
	Takpapp norra takfallet sädesmagasinet	Röta i takpappen	Se över plåten så inte vatten letar sig in	1-2
	Trappsteg upp till sädesmagasinet	Skadedjursangrepp i trappsteg mot mitten av trappan samt i översta steget, troligtvis strimmig trägnagare	Kontakta förslagsvis skadedjurbekämpningsfirma	1
	Ladugårdsinner-taket/golvet till andra våningen	Sviktar och är sedan gammalt rötskadat	Ses över och säkras alt. läggs om (såsom gjorts med resterande)	2
	Fönster i västfasaden	Övre glas i norra fönstret skallar, sitter löst	Kittas om (med linoljekitt)	1-2
	Vegetation under dörren mot söder i "snickarboa"	Växter letar sig in under dörren	Slås bort	Å
	Västväggen i "snickarboa"	Väta tränger in under vägg	Hålls under uppsikt	Å
Övrigt		Ok		

3.2 GENOMFÖRANDE

3.2.1 Checklista

Checklistan skall användas för att få en god överblick över respektive byggnads skick och behov av åtgärder. Kontrollen bör genomföras en gång per år.

Checklistan är uppdelad i ett antal rubriker. Varje byggnad redovisas separat, och på samma sätt som i skadeinventeringen kontrolleras byggnadens delar utifrån *Konstruktion*, *Exteriör*, *Interiör* och *Övrigt*. *Byggnadsdel* berättar vilken del av byggnaden som skall kontrolleras. *Åtgärd* beskriver vilken typ av kontroll som skall göras. När kontrollen är utförd noteras detta med datum och signatur under *Kontroll utförd* och *Ansvarig kontrollant*.

Användningen av checklistan sker enklast genom att hela underhålls- och åtgärdsprogrammet tas med vid kontrollen. Efter att respektive byggnad kontrollerats noteras detta i checklistan och signeras. Om kontrollen medför upptäckten av en skada som kräver åtgärd, noteras detta i *Åtgärdslistan*. Likaså noteras slitage som bedöms kräva normalt underhåll i åtgärdslistan. Underhållsåtgärderna skall inte noteras som akuta utan istället vara underlag för planering av framtida insatser. Detta förklaras närmare under följande rubrik, 3.2.2 *Åtgärdslista*.

Checklistan och skadeinventeringen följer till största del samma upplägg. Rubrikerna *Byggnadsdel* och *Åtgärd* svarar mot varandra men inte *Kondition* och *Prioritet* som saknas i checklistan. Under dessa rubriker redovisas byggnadsdelens skick vid inventeringstillfället, vilket ligger till grund för åtgärder och prioritet och redovisas därför inte ytterligare i checklistan. Även indelningen av byggnaden i *Konstruktion*, *Exteriör*, *Interiör* och *Övrigt* följer skadeinventeringen. I checklistan finns en sammanfattning av de begrepp som används.

3.2.2 Åtgärdslista

Åtgärdslistan skall användas för att planera och genomföra åtgärder. De behov som upptäcks vid kontrollen enligt checklistan noteras på åtgärdslistan för att ge en bild av arbetets omfattning. På åtgärdslistan noteras såväl akuta behov som normala underhållsåtgärder. Under rubriken *Prioritet* anges om åtgärder skall vidtas akut, inom 1-3 år eller 3-5 år. Åtgärden kan även vara årligen återkommande och markeras då med ett Å.

Åtgärdslistan är, liksom checklistan, uppdelad i ett antal rubriker. Till skillnad från checklistan sammanfattas hela byggnaden under en lista för respektive byggnad. Den del som är aktuell för åtgärd noteras under *Byggnadsdel*. *Skada eller underhållsbehov* beskriver vad som skall åtgärdas. *Skadan noterad* berättar när noteringen gjordes. *Skadan noterad av* berättar vem som noterat skadan eller behovet. *Prioritet* beskriver inom vilken tid åtgärden skall utföras. *Myndighetskontakt* berättar om kontakt med berörd myndighet tagits för tillståndspliktiga åtgärder. *Föreslagen åtgärd* beskriver hur arbetet skall göras. *Åtgärd utförd av* berättar vem som gjort arbetet. *Slutbesiktning* berättar när arbetet avslutades. *Åtgärd besiktigad av länsmuseet* berättar om och när Stockholms läns museum besiktigat utfört arbete. I åtgärdslistan finns en sammanfattning av de begrepp som används.

Användningen av åtgärdslistan sker enklast genom att hela underhålls- och åtgärdsprogrammet tas med i arbetet. Skador och underhållsbehov som upptäcks vid kontroll enligt *Checklistan* noteras då direkt på åtgärdslistan. Handlar det om underhållsåtgärder skall dessa ej noteras som akuta. Endast skador bedöms kräva akuta åtgärder, vilka givetvis kan

innefatta långt gånget eftersatt underhåll. Underhållsåtgärder anges istället med den tid inom vilken åtgärden skall vidtas, det vill säga prioritet 2 eller 3. I listan anges vilken byggnadsdel som avses samt när noteringen gjordes, därefter skall åtgärder planeras och utföras innan de slutligen besiktigas och stryks från listan. Detta gäller såväl akuta behov som normala underhållsåtgärder. *Kom ihåg att det är viktigt att berörda myndigheter kontaktas vid åtgärder som kräver tillstånd!*

Beskrivningen av *Skada eller underhållsbehov* samt *Föreslagen åtgärd* skall hållas kort och summarisk, mer utförlig beskrivning görs i projekteringen och dokumentationen av arbetet.

Åtgärdslistans upplägg är avsett att skapa en tydlig historik över utförda och ännu ej utförda åtgärder vilket gör det möjligt att se vad som gjorts eller skall göras, när det gjordes och av vem. Använda listor skall således sitta kvar i pärmen för att fungera som referensmaterial. Kopior av ifyllda åtgärdslistor skall efter avslutade arbeten skickas till Stockholms läns museum, Stockholms läns hembygdsförbund, aktuell kommun samt Länsstyrelsen i Stockholm.

Kom ihåg att fotodokumentera byggnadsdelen såväl innan som under och efter utförda arbeten!

3.2.3 Check- och åtgärdslistornas tillämpning

Listorna är skapade för att fungera som ett verktyg i underhållet av hembygdsgårdens byggnader. Genom att rutinmässigt gå igenom checklistans poster erhålls en god överblick över behoven av åtgärder, vilket möjliggör planering av arbetet i god tid. Dessutom undanröjs potentiella problem som en konsekvens av eftersatta underhållsåtgärder genom rensning av hängrännor, nedklippning av gräs och sly med mera. Listorna är också avsedda att fungera som dokumentation av utförda arbeten, något som gör att uppföljningen blir enkel och oberoende av vem som för tillfället är ansvarig för hembygdsgårdens skötsel.

Ambitionsnivån på arbetet med underhålls- och åtgärdsprogrammet bör vara hög, men utan krav på professionell kunskap. Det viktiga är att upptäcka och notera skador och behov för att undvika framtida problem. Formuleringarna i åtgärdslistan skall hållas korta och direkta. Utförligare beskrivningar görs av fackmän i nästa steg då arbetsinsatserna skall projekteras.

3.3 UTFÖRANDE AV ÅTGÄRD

3.3.1 Rådgivning

Stockholms läns museum har som uppdrag att regionalt verka som rådgivande instans i frågor kring byggnadsvård. Rådgivningen är kostnadsfri vid ett första besök på museet men kan även göras per telefon beroende på omfattning. Detta är en möjlighet som väl bör utnyttjas i hembygdsföreningens arbete med underhållet av sina byggnader. I samband med utökade undersökningar av skador och behov enligt åtgärdslistan bör länsmuseum kontaktas för rådgivning. Museet kan även bidra med namn på företag med erfarenhet av kulturhistoriskt intressant bebyggelse då arbete skall utföras. Generellt bör länsmuseum ses som en tillgång och naturlig samarbetspartner i underhållsarbetet, med god inblick i allt från gårdens historik, lämpliga åtgärder och hantverkare till bidragsmöjligheter och lagstiftning.

Adress: Stockholms läns museum, Sickla Industriväg 5B, 131 54 Nacka
Telefon: 08-586 194 00
Hemsida: www.stockholmslansmuseum.se

3.3.2 Projektering

Detta underhålls- och åtgärdsprogram är till för att på ett tidigt stadium upptäcka behovet av nödvändiga insatser. Avsikten är att arbetet ska kunna planeras i god tid för att säkra finansiering och ett tillfredställande resultat. God framförhållning krävs också då vissa arbeten är bygglovpliktiga, vilket innebär att kommunen måste kontaktas. Det samma gäller om byggnaden är byggnadsminnesförklarad, då måste tillstånd sökas hos länsstyrelsen. Vid åtgärdernas utförande måste lämplig fackkunskap anlitas för en komplett åtgärdsbeskrivning. Detta måste ske då synbara mindre skador kan dölja större och allvarigare skador som inte kan upptäckas utan mer omfattande undersökningar.

Stockholms läns museum har ett stort kontaktnät med hantverkare runt om i länet. Hembygdsföreningen bör alltid begära in referensobjekt från hantverkare som kontaktas för kommande arbeten. Det kan vara lämpligt att låta fler än en firma bedöma och beräkna de kommande arbetena eftersom olika firmor kan bedöma åtgärderna på skilda sätt. Av den anledningen kan även slutsumman variera. Det är viktigt att se på de beräknade arbetenas omfattning, tid, material och metoder, och väga in detta i slutsumman.

God byggnadsvård präglas av långsiktigt tänkande, rätt metoder och material samt respekt för byggnadens värden och historien den berättar. Tänk på att vissa arbeten, exempelvis fönsterrenovering, omläggning av spåntak, murningsarbeten och målning, ofta är av stort intresse för allmänheten. Utnyttja dessa tillfällen för att arrangera workshops där deltagarna får lära sig hantverket samtidigt som de gör en insats för hembygdsföreningen. Likaså kan det vara en möjlighet att hålla öppet hus där såväl hembygdsgården som hantverket visas.

3.3.3 Finansiering

Generellt bör alla arbeten föregås av en väl underbyggd kostnadsberäkning. Större arbeten kräver kanske även att bidrag söks samt att flera entreprenörer tillfrågas. För att möjliggöra eventuell finansiering från någon stiftelse, kommunen, länsstyrelsen, staten eller EU måste kostnadsberäkningen och planeringen av arbetet göras med god framförhållning. Viktigt i

dessas sammanhang är att samtliga kostnader tas med i beräkningen; etableringskostnader, resor, eventuella traktamenten, städning, el, vatten, eventuella tilläggsarbeten med mera. Kom ihåg att som uppdragsgivare är hembygdsföreningen skyldig att kontrollera att det aktuella företaget innehar F-skattsedel. När beslut har fattats om vilket företag som skall utföra arbetet skall betalningsvillkoren tydligt framgå.

Stiftelser

Medel avsedda för kultur finns att söka från olika stiftelser. Stiftelsernas tillgångar och regelverk styr storleken på de medel som går att söka, vilket innebär skiftande möjligheter till utdelning. Stiftelsernas regelverk styr även vad som går att söka medel för, vilket medför att endast vissa kan bli aktuella för hembygdsföreningen. Information om vilka stiftelser som finns samt vilka regler som gäller fås hos länsstyrelsen, telefon 08-785 40 00, eller på internet www.stiftelser.lst.se. Även Sveriges hembygdsförbund har uppgifter om stiftelser med möjlighet för hembygdsföreningen att söka medel från. Datum för sista ansökningsdag skiftar beroende på stiftelse.

Kommunala bidrag

Det finns inget gemensamt regelverk för hur bidrag till kommunernas föreningar skall fördelas, detta ansvar ligger på respektive kommun och ser därför olika ut. Bidragen är dock begränsade och delas oftast med övriga föreningar inom exempelvis idrotten. Uppdelningen av bidragen ser olika ut inom respektive kommun, men generellt prioriteras de löpande utgifterna såsom hyror, uppvärmning, underhåll, försäkringar, arrende, sophämtning, snöröjning, vaktmästeri etc. Bidrag till kostnadskrävande investeringar finns men dessa är starkt knutna till den ekonomiska situationen. För att få svar på rådande förutsättningar bör aktuell kommun kontaktas. Datum för sista ansökningsdag skiftar beroende på typ av bidrag.

Statliga bidrag

Länsstyrelsen har bland annat som uppgift att fördela medel för vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Dessa medel utgår från Riksantikvarieämbetet på central nivå och fördelas på landets länsstyrelser efter askande baserat på länets totala behov. Således konkurrerar hembygdsföreningen med privata fastighetsägare och föreningar över hela länet. Arbetet sköts av länsstyrelsens kulturmiljöenhet, som även ger information om förutsättningar och ansökan. Ansökan för vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse kan lämnas in under hela året. Länsstyrelsen har även som uppgift att fördela landsbygdstöd till områden utanför landets tätorter. Detta stöd är uppdelat på flera olika områden, avsedda att stödja odlingslandskapet såväl som landsbygdens övriga miljöer, vilket kan vara till gagn för hembygdsföreningen. Information fås hos länsstyrelsen.

Via Boverket är det möjligt att söka statliga medel för ickestatliga kulturlokaler och allmänna samlingslokaler. Dessa bidrag riktar sig mot standardhöjande reparationer, om- och nybyggnad, handikappanpassning med mera. Staten avsätter varje år en summa för ändamålet och ansökan skall lämnas in senast i september eller december beroende på bidrag. Mer information kan fås hos Boverket, telefon 0455-35 30 00, eller på internet www.boverket.se.

EU-medel

Olika program inom EU medför ekonomiska bidragsmöjligheter för hembygdsföreningen. Ansökan och kraven för att medel skall erhållas är dessvärre ofta omfattande vilket gör denna möjlighet betydligt mer komplicerad än övriga. Satsningarna är fleråriga och ger möjlighet till stora projekt som löper över 1-3 år. Information kan fås hos kommunens EU-samordnare eller länsstyrelsen. Datum för sista ansökan skiftar beroende på program.